

Jan Muś

Chorwacja: kryzys wewnętrzny w Socjaldemokratycznej Partii Chorwacji i jego wpływ na kształt chorwackiej sceny politycznej

Partia Socjaldemokratyczna – będąca największym opozycyjnym ugrupowaniem w Chorwacji – weszła w kulminacyjną fazę kryzysu wewnętrznego, który grozi jej rozpadem lub dalszym spadkiem poparcia. Oznacza to umocnienie się na scenie politycznej nowych organizacji o charakterze lewicowo-liberalnym, wywodzących się z ruchów miejskich i organizacji pozarządowych. Taka sytuacja będzie stanowiła wyzwanie dla pozostającej obecnie u władzy Chorwackiej Wspólnoty Demokratycznej, której program i działanie oparte są na liberalizmie gospodarczym oraz nieformalnym sojuszu z Kościołem katolickim i środowiskami konserwatywnymi.

Najważniejszym ugrupowaniem opozycyjnym w Chorwacji jest postkomunistyczna Socjaldemokratyczna Partia Chorwacji (*Socijaldemokratska partija Hrvatske*, SDP), której przedstawiciele sprawowali urząd premiera w latach 2003 oraz 2011-2016. Chociaż obecnie Chorwacka Wspólnota Demokratyczna (*Hrvatska Demokratska Zajednica*, HDZ) zajmuje najsilniejszą pozycję na scenie politycznej¹, to SDP odgrywała i nadal odgrywa istotną rolę przy kształtowaniu i dynamice dyskursu publicznego w tak istotnych kwestiach, jak: polityka wobec Unii Europejskiej, państw Bałkanów Zachodnich czy Europy Środkowej, reforma służby zdrowia oraz stanowisko wobec Kościoła katolickiego w Chorwacji. Obecny prezydent Republiki Chorwacji, Zoran Milanović, wywodzi się z SDP. W latach 2011-2016 Milanović sprawował urząd premiera z ramienia tej partii.

Spadające poparcie. Ten funkcjonujący przez lata dychotomiczny podział polityczny HDZ-SDP odzwierciedla podział elit gospodarczych, kulturowych i politycznych w Chorwacji. SDP reprezentuje interesy postkomunistycznych grup wpływu. HDZ jest z kolei partią, która weszła na scenę polityczną na przełomie lat 80. i 90., promując hasła nacjonalistyczne. Jako taka HDZ cieszy się poparciem elit, które doszły do władzy w czasie rozpadu Jugosławii i chorwackiej wojny o niepodległość, odsuwając od władzy ówczesne elity postkomunistyczne. We wcześniejszych wyborach do parlamentu krajowego obydwie partie i prowadzone przez nie koalicje wyborcze zdobywały w sumie od ponad 60% do prawie 80% głosów.

Niemniej SDP przechodzi obecnie poważny kryzys wewnętrzny. Został on wywołany przez postępujący spadek poparcia dla tej partii oraz poszczególnych koalicji wyborczych tworzonych przez nią w ramach kolejnych wyborów parlamentarnych. SDP w 2007 r. zdobyła 775 tys. głosów. W 2011 r. prowadzona przez SDP koalicja *Kukurjuku* uzyskała poparcie 958 tys. wyborców. W 2015 r. kolejna koalicja z SDP cieszyła się poparciem 742 tys. głosów, a rok później, po przyspieszonych wyborach – 636 tys. W czasie ostatnich wyborów z lipca 2020 r. SDP uzyskała jedynie 414 tys. głosów (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 217](#)). W tym samym okresie poparcie dla HDZ spadło z 900 tys. w 2007 r. do 540 tys. w 2011, aby następnie odbić się i dojść do poziomu 746 tys. w 2015 r., 680 tys. rok później i 621 tys. w czasie ostatnich wyborów w 2020 r. Zwycięstwo Zorana Milanovicia w wyborach prezydenckich w styczniu 2020 r. (ponad milion głosów) było w dużej mierze wynikiem kontrowersji wizerunkowych jego przeciwniczki – związanej z HDZ ówczesnej prezydent Chorwacji Kolindy Grabar-Kitarović, której kampania wyborcza pozostawiała wiele do życzenia (920 tys. głosów) (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 99](#)).

Topniejące poparcie dla SDP doprowadziło do przejścia władzy w partii przez Peđę Grbina w październiku 2020 r. Peđa Grbin od początku przewodnictwa w partii spotyka się z wewnętrznym oporem ze strony zagrzebskiego koła

¹ Od czasu przeprowadzenia pierwszych demokratycznych wyborów w Chorwacji w 1990 r. HDZ sprawuje władzę łącznie – z dwiema przerwami – od 23 lat.

SDP. Przez długi okres była to najsilniejsza i najbardziej wpływowa struktura partii, która pozostawała często w opozycji do władz partyjnych. Konflikt ten eskalował jesienią 2020 r., kiedy Grbin rozpoczął mało przejrzyste „czystki” wewnątrzpartyjne, uderzające przede wszystkim w ludzi byłego przewodniczącego Davora Bernardicia, który powiązany jest z kołem w Zagrzebiu. W efekcie konfliktu wewnętrznego w SDP na dzień dzisiejszy 18 spośród 32 deputowanych tej partii sprzeciwia się wykluczeniu z klubu poselskiego SDP czwórki posłów, którzy z różnych powodów pozbawieni zostali legitymacji partyjnej. Co za tym idzie, obecnie Peđa Grbin znajduje się na czele mniejszości w klubie poselskim SDP w Saborze, gdzie popiera go zaledwie 14 z 32 posłów Partii Socjaldemokratycznej.

Scenariusze wydarzeń. Istnieją dwa najbardziej prawdopodobne scenariusze rozwoju sytuacji w SDP – „radyczny”, czyli rozpad partii, oraz „stabilizacja” sytuacji w partii poprzez wygaszenie konfliktów wewnętrznych (ale nie ich przyczyn). Pierwszy z nich oznacza podział partii na mniejsze ugrupowania lub odejście znacznej części członków i stworzenie nowej partii. W takim przypadku zbuntowane zagrzebskie koło SDP utworzyłoby nową partię o charakterze centrolewicowym. Stronictwo takie posiadałoby do 18 posłów w obecnym parlamencie. Pozostała część SDP miałaby dużo bardziej ograniczone wpływy i poparcie społeczne nieprzekraczające w początkowym okresie 10%.

Drugi scenariusz zakłada rekonyliację i załagodzenie sporu bez rozwiązania przyczyny problemu i wymiany kadr partyjnych. W takim wypadku SDP będzie musiała zmierzyć się z dalszym spadkiem poparcia i marginalizacją na scenie politycznej Chorwacji.

Kolejne decyzje mają zapaść na początku października, kiedy spotka się zarząd partii. Odpowiedzią na kryzys może być rozpisanie nowych wyborów partyjnych w SDP, które stanowią ryzyko dla obydwu stron wewnątrzpartyjnego sporu i nie służą pojednaniu wewnątrz ugrupowania.

Nowa lewica. Chorwacka scena polityczna od dłuższego już czasu notuje generalny spadek poparcia dla partyjnego duopolu HDZ-SDP. Przykładem tego jest nowa organizacja z prawej strony sceny politycznej – Ruch Ojczyzniany (*Domovinski pokret*) Mirosłava Škoro, ale także z lewej strony – Możemy! (*Možemo!*), wywodzące się z obywatelskich i lewicujących ruchów miejskich, którego kandydat Tomislav Tomašević wygrał w maju 2021 r. wybory na urząd burmistrza Zagrzebia.

Nowa lewica, która powstała w Chorwacji, może trwale przejąć pozycję SDP na krajowej scenie politycznej. Ma ona wyrazisty (lewicowo-liberalny) charakter. Jest też dużo bardziej elastyczna tak pod względem organizacyjnym, jak i w odniesieniu do oczekiwań elektoratu, który przykłada większą wagę do jakości życia i odpowiedzialności ekologicznej niż konserwatywnej narracji na temat bezpieczeństwa, tożsamości narodowej, tradycji czy haseł rozwoju gospodarczego opartych na wskaźnikach makroekonomicznych.

Jako taka nowa lewica będzie musiała zmierzyć się z infrastrukturalnymi i organizacyjnymi wyzwaniami, jakie stoją przed nową organizacją polityczną. W perspektywie najbliższych wyborów parlamentarnych (przewidzianych na 2024 r.) jest bardzo mało prawdopodobne, aby partia Możemy! przejęła władzę od HDZ, szczególnie że jej program i krytyczne nastawienie wobec obecnego układu partyjnego ograniczają zdolność koalicyjną. Niemniej potencjalny wzrost poparcia dla platformy politycznej Możemy! na chorwackiej scenie politycznej oznaczać będzie wprowadzenie do dyskursu publicznego nowych kwestii lub odświeżanie problemów niezajdujących się obecnie w centrum uwagi publicznej. Taka zmiana zagrozić może w perspektywie średnioterminowej pozycji HDZ, która opiera swoje poparcie na dobrych osiągnięciach gospodarczych oraz pozytywnym wobec UE nastawieniu w polityce zagranicznej (zob. [„Komentarze IES”, nr 334](#)). Te założenia programowe niekoniecznie będą jednak miały przełożenie na poprawę dobrobytu mieszkańców Chorwacji, co pokazuje przykład innych państw regionu Europy Środkowej.

Wnioski. Choć w perspektywie najbliższych 2-3 lat pozycja rządzącej HDZ wydaje się niezagrażona, to słabe wyniki SDP oraz tarcia wewnątrz tej partii mogą doprowadzić do istotnych przetasowań na chorwackiej scenie politycznej. Zmiany w programie opozycji wpłyną bowiem na zmiany w programie HDZ. Ewentualny rozpad SDP (scenariusz I) lub dalszy spadek notowań tej partii (scenariusz II) będzie w perspektywie krótkoterminowej

oznaczał, że HDZ nie ma konkurenta zdolnego zagrozić jej pozycji politycznej. Niemniej kryzys wewnętrzny i spadające poparcie dla SDP warunkowane są m.in. brakiem umiejętności przekonującego zaproponowania chorwackiemu społeczeństwu alternatywnych wobec HDZ propozycji. Na przykład bardziej sprawiedliwej redystrybucji dochodu narodowego poprzez reformę polityki socjalnej czy służby zdrowia. Pojawienie się nowych aktorów na chorwackiej scenie politycznej może tę sytuację odmienić, zmuszając obecny rząd do bardziej wyrazistego artykułowania założeń swojej polityki.